

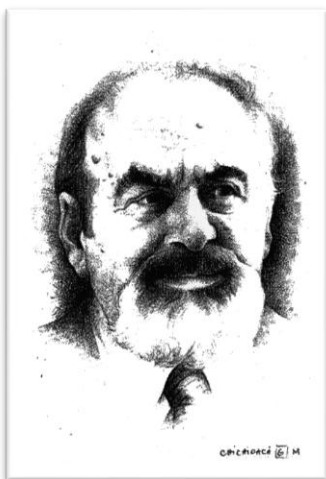
GHEORGHE MUSTAȚĂ

MARIANA MUSTAȚĂ

**PERSONALITĂȚI ALE BIOLOGIEI
ROMÂNEȘTI ȘI UNIVERSALE**

**IAȘI
2014**

Născut la Adjudu-Vechi, județul Vrancea, la 6 martie 1938, a făcut liceul la Tecuci (Liceul "Dimitrie Sturza"), apoi a urmat cursurile Facultății de Științe Naturale – Geografie, specializarea Zoologie, de la Universitatea "Al. I. Cuza" Iași. Profesorul universitar Gheorghe Mustăță a onorat cursurile de Evoluționism, Antropologie, Hidrobiologie, Biologie marină, Saprobiologie și altele, la Facultatea de Biologie de la aceeași universitate. A îndeplinit diferite funcții academice, între care cea de decan a Facultății de Biologie, cancelar al Senatului Universității "Al. I. Cuza", director al Stațiunii Biologice Marine "Prof. dr. Ioan Borcea" de la Agigea (1990 - 2008), care aparține de Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași etc. Este Profesor Emeritus, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România și Secretar Științific al Filialei Iași a A.O.Ș.R.

Născută la 17.10.1948 la Iași, în familia colonelului Dumitru Mitrofan și a Elenei, a urmat școala primară și gimnaziul la Zalău, Staerdorf și Oravița și cursurile liceale la Liceul "George Coșbuc" din Cluj și Liceul "V. Alecsandri" din Iași.

În perioada 1966 – 1971 a urmat cursurile Facultății de Biologie – Geografie, Secția Botanică, de la Univ. "Al. I. Cuza" Iași. După absolvire a lucrat ca biolog la Întreprinderea de Antibiotice Iași și apoi la Institutul de Cercetări Chimico-Farmaceutice ca cercetător. Starea de sănătate a determinat-o să se transfere, prin concurs, la Complexul Muzeistic Iași, în cadrul Laboratorului de Conservare și Restaurare a Bunurilor de Patrimoniu. Specializându-se în Bazele conservării și restaurării și în Istoria artei, în țară și străinătate (Norvegia, Anglia) a pus bazele Laboratorului de Biologie și a organizat multiple șantiere pentru conservarea activă a unor monumente de istorie și artă: Castelul

Peleş, Mănăstirile Putna, Frumoasa, Moldovița, Sucevița, Dragomirna, Râsca, Biserica "Trei Ierarhi" Iași, Muzeul Unirii etc.

În 1993 a lucrat în calitate de cadru didactic asociat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași. În 1997 a ocupat, prin concurs un post de conferențiar la această facultate. Devenind Șefa Catedrei de Teologie Ortodoxă – Patrimoniu cultural a reușit să pună bazele acestei secții și să obțină atestarea din partea CNEAA. De asemenea, cu sprijinul I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei a pus bazele Centrului de Cercetări *Resurecție*, care aparține de Mitropolie.

În anul 2003 a ocupat, prin concurs, un post de conferențiar la Facultatea de Biologie, unde a lucrat până la pensionare. A predat Ecologie umană, Biologia dăunătorilor animal, Deteriorarea și restaurarea ecosistemelor, iar la Secția de master Conservarea bunurilor culturale a predat: Principii de conservare active și Etiopatologia operei de artă. La Facultatea de Teologie a predat Biologia în conservare și Etiopatologia operei de artă și încă mai predă. De asemenea, a predat unele discipline la Facultatea de pictură de la Universitatea de Artă Iași. A condus zeci de lucrări de licență și de dizertație la master și a publicat numeroase cărți, între care: Insecte dăunătoare bunurilor de patrimoniu, Insecte dăunătoare cărților, Probleme de ecologie generală și umană, Biologia dăunătorilor animal, pentru una din ele primind Premiul AOSR "Emil Pop".

CUVÂNT ÎNAINTE

Am trăit într-o perioadă în care lumea se conducea după experiența acumulată de omenire de-a lungul veacurilor. Chiar dacă nu mai funcționa instituția numită “Sfatul bătrânilor” era, totuși valabilă zicala: “dacă nu ai bătrâni să-ți cumperi”. Asta înseamnă să prețuiești semenii care au experiența vieții. Cartea era la mare preț și deasupra tinereții atârna greu expresia: “ai carte, ai parte”. Era un adevăr, iar în viața socială funcționa cu adevărat o ierarhie a valorilor. Eram învățați școală să ne alegem modelele, dintre marile personalități după care să ne conducem în viață, sau măcar în domeniul unei profesii.

Gheorghe Marinescu, Francisc Rainer, Victor Babeș, Ion Cantacuzino, Emil Racoviță, Nicolae Paulescu și alții, au fost unele dintre modelele noastre; lor le datorăm unele dintre realizările noastre; de la ei am învățat să avem cultul muncii, cultul oamenilor adevărați, cultul marilor personalități.

Citându-l pe eminentul biolog Constantin Motaș, citindu-i și recitându-i cartea “Figuri de naturaliști” am înțeles că un biograf se leagă întotdeauna de personalitatea pe care ne - o prezintă și că strecoară, între rânduri, unele nestemate ale sufletului său.

Am citit de curând o istorie “locală” a Biologiei românești scrisă de un biolog care a trăit în țară și apoi a emigrat. Nu este o istorie a Biologiei, ci o istorie a răfuielii crâncene a autorului cu unii dintre colegii săi, sau dintre biologii cu care a fost contemporan. Nu pot să afirm că unele aspecte prezentate în carte nu ar fi adevărate, dar spiritul inchiștorial care străbate ca un fir roșu toată lucrarea și care pune în evidență un singur erou - autorul, te obosește și te îngrozește.

Prezentările noastre par a fi, pe alocuri, romanțate. Am încercat să prezentăm oameni și opera lor lăsând la o parte truda lor, unele scăpări sau neîmpliniri, care par a fi firești în zilele noastre. Am avut și

avem un cult pentru profesorii noștri și chiar dacă nu am reușit să-i prezentăm pe toți, îi purtăm în sufletele și în inimile noastre și îi considerăm ca părinții noștri spirituali.

Trăind alături de colegii noștri am încercat să le fim apropiați și în unele momente festive ale împlinirii anilor. De unii dintre înaintașii noștri am încercat să ne apropiem și să le facem cunoscute opera și visurile vieții, pentru a realiza continuitatea între generații. Nu poți avea pretenția că îți iubești țara fără să îi cunoști marile personalități din orice domeniu, fie că este vorba de Ștefan cel Mare, Alexandru Ioan Cuza, Nicolae Iorga, Emil Racoviță, Aristide Caradja, Nadia Comăneci, Nicolae Herlea sau Gheorghe Hagi.

Regretăm că nu am reușit să introducem în volumul nostru multe dintre marile personalități ale biologiei universale. Dacă Bunul Dumnezeu ne va ajuta, vom încerca în al doilea volum.

Am urmărit unele dicționare ale biologilor români care sunt deosebit de valoroase deoarece scot la lumină pe toți truditarii din acest domeniu, indiferent cât de mari sunt coroanele lor de lauri. M-am simțit totuși, revoltat atunci când pentru unii dintre marii corifei ai biologiei românești s-au scris doar 10 - 15 rânduri, iar pentru biologii modești s-a scris câte 10 - 15 pagini, care sunt scrise de ei, nu de autorii dicționarului.

Dacă apare un astfel de dezechilibru și în prezentările noastre aceasta se poate datora faptului că scrierile noastre s-au făcut în timp, în decenii, în funcție de anumite evenimente, fiind stăpâniți de anumite încărcări afective.

Poate că prezentarea marilor noștri înaintași: Ioan Borcea, Constantin Motaș, Mihai Constantineanu etc., nu a fost făcută pe măsura valorii lor, însă au fost scrise mai multe articole, publicate în diferite reviste sau chiar cărți speciale cu și despre opera lor.

Sperăm ca eforturile noastre să fie răsplătite prin bucurie intelectuală provocată cititorilor volumului.

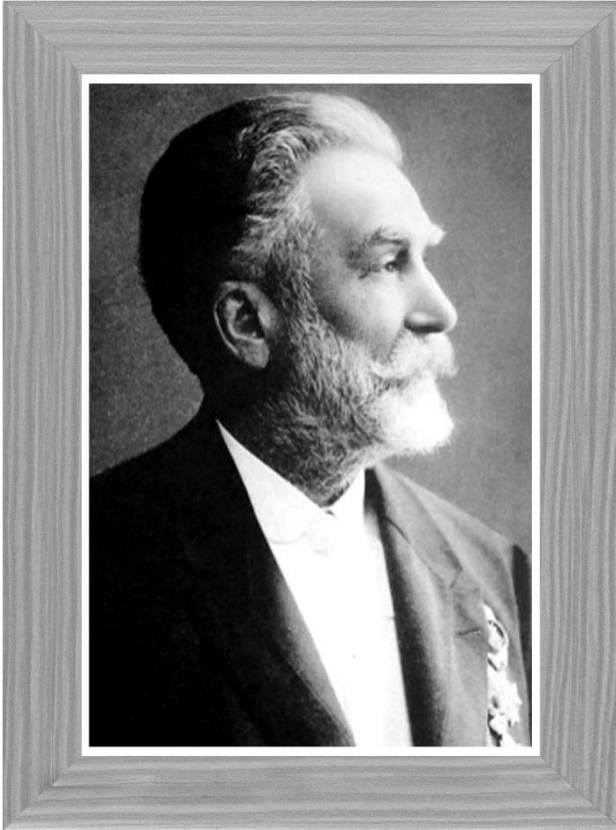
Autorii

BIOLOGI ROMÂNII

WILHELM KNECHTEL
1835 - 1924

WILHELM KNECHTEL

România modernă prindea contur sub mâna îndrăzneată și pricepută a lui Alexandru Ioan Cuza. Multe instituții ale statului se individualizau și ființau aducând un aer occidental. Școala românească își dura primele universități. A urmat lovitura de stat și Cuza a fost înlocuit de un domnitor străin. Carol de Hohenzolern a găsit țara pornită pe drumul modernizării și trebuia să asigure continuitatea. În anumite domenii se cerea experiența unor personalități și crearea unor școli superioare, care să valorifice potențele intelectuale native existente în țară. Universitățile de la Iași și de la București porniseră deja la drum, se cerea însă să fie sprijinite și alte direcții și organizată și cercetarea în România. Regele Carol s-a simțit obligat să continue procesul de modernizare a României și a apelat la multe personalități din străinătate pentru a polariza în jurul lor valorile interne. Carol Davila reprezintă un exemplu edificator în acest sens. Arnold Montandon este atras și încurajat să facă cercetări entomologice în România. Putem continua cu astfel de exemple. Între astfel de personalități se remarcă și Wilhelm Knechtel, care a fost invitat de regele Carol pentru a coordona lucrările la grădina de la Cotroceni și la alte două proprietăți ale Casei Regale. Alegerea nu a fost întâmplătoare. Wilhelm Knechtel lucra în serviciul Casei de Habsburg pentru realizarea grădinii castelului Lancroma. Lucrase ca arhitect peisagist al arhiducelui Maximilian de Austria.

Născut la 2 august 1835 în localitatea Piel din Cehoslovacia, care atunci era integrată în imperiul Habsburgic, Wilhelm Knechtel a urmat cursurile universitare la Praga, unde a studiat botanica. Urmează o specializare de doi ani în domeniul horticulturii peisagiste. După această specializare, în 1858 lucrează în Praga, la serviciul Parcurilor, ocupându-se mai ales de punerea la punct a grădinii botanice. Fiind deosebit de apreciat pentru succesele sale devine arhitect peisagist al

arhiducelui Maximilian. Acesta îl trimite în Mexic pentru a amenaja grădina castelului Chapultepek de lângă Mexico. Moartea arhiducelui îl readuce în țară unde își continuă activitatea până în 1870, când recomandat fiind regelui Carol I vine în România. Aici lucrează mai întâi pentru Casa Regală, după care este angajat ca șef al grădinilor publice din București, în cadrul Ministerului Lucrărilor Publice. Își arată măiestria prin amenajarea grădinilor Capitalei, apoi a coordonat realizarea grădinilor peisagiste de la Castelul Peleş, Parcul Știrbei de la Buftea și alte parcuri din țară.

În perioada 1878 - 1886 Wilhelm Knechtel a fost profesor la Școala Centrală de Agricultură de la Herăstrău. Experiența sa trebuia să fie valorificată. Pregătirea sa de înaltă ținută și cursurile dense și interesante pe care le ținea i-au creat o aureolă. Mulți dintre elevii săi s-au afirmat mai târziu ca personalități ale științelor biologice și agronomice: Traian Săvulescu, C. Manolache, C. Sandu - Ville, Karol W. Knechtel etc. Specialist de înaltă ținută, pus la curent cu noutățile apărute în Europa, exigent, foarte muncitor și dotat cu un har didactic aparte Wilhelm Knechtel s-a impus atât în cariera didactică pe care a onorat-o multă vreme, cât și în cercetările entomologice și horticole.

Cursurile sale de **Entomologie** și **Horticultură** se ridicau la nivelul exigențelor timpului în Europa. Fiind și un practician desăvârșit în domeniul horticulturii și al ingineriei peisagere a scris unele lucrări remarcabile, precum: **Grădinile peisagere** și **Trandafirul**. Oferea sfaturi deosebit de competente pentru alegerea arborilor, arbuștilor și a gazonului și pentru plasarea lor în funcție de construcțiile existente în zonă, îmbinarea formelor și a culorilor astfel încât întregul să fie calm, odihnitor și atractiv. În lucrarea **Trandafirul** oferă cele mai noi tehnici de creștere și îngrijire a trandafirilor. Prin conținutul informațional cartea se prezintă asemenea unei enciclopedii.

În perioada 1894 - 1906 a predat cursurile de **Entomologie** și de **Horticultură** și chiar cursul de **Viticultură** pentru agronomi. Se

fixează pe cursul de **Horticultură** deoarece între timp au fost încadrați ca profesori unii dintre elevii săi precum V. Brezeanu și Ion Hășeganu.

Funcția sa de inspector la Ministerul Economiei și apoi la cel al Agriculturii l-a determinat să efectueze și cercetări științifice privind cunoașterea speciilor dăunătoare plantelor cultivate. A abordat unele cercetări privind atacul filoxerei în podgoriile de la Târgoviște, Valea Călugărească, Râmnicu Sărat, Cotnari etc. Filoxera era flagelul care făcea ravagii în podgoriile din Europa.

În nesfârșitele sale verificări pe teren a atacului unor insecte dăunătoare a colectat un vast material entomologic pe baza căruia a publicat în 1909 lucrarea **Insecte vătămătoare din România și mijloacele lor de combatere**. Este prima lucrare de entomologie agricolă din țara noastră. Cartea are o valoare deosebită atât prin modul în care sunt prezentate speciile dăunătoare cât și prin metodele de combatere pe care le recomandă. Este însă valoroasă și prin ilustrația de calitate superioară, cu planșe color deosebit de bine realizate, multe fotografii fiind originale.

Să nu uităm că în acea perioadă profesorul Ioan Borcea era inspector pentru protecția plantelor la Ministerul Domeniilor și că urmărirea starea fitosanitară în Moldova. Tot așa profesorul Borcea acumulasă un material bogat privind cunoașterea afidelor. Lucrarea lui Wilhelm Knechtel a devenit un instrument de lucru deosebit de prețios pentru specialiștii din agricultură, deoarece se făcea descrierea exactă a unor dăunători, și oferea date precise privind modul de atac și aria de răspândire și se prezentau mijloace practice de combatere.

Ca profesor de viticultură Wilhelm Knechtel nu putea să nu ofere specialiștilor un curs adecvat. Cursurile de **Viticultură** și **Entomologie** predate în perioada 1905 - 1906 au fost redactate de studentul Ștefan Dumitrescu, fiind accesibile tuturor celor interesați. **Viticultura** a fost structurată mai simplu deoarece se adresa studenților agronomi, însă partea de entomologie a fost mult mai dezvoltată, fiind

cuprinse insectele cele mai dăunătoare, alături de alți dăunători. Este primul curs de **Entomologie agricolă** predat pentru studenții agronomi.

Venit în țară pentru a pune în practică experiența sa acumulată în școlile academice ale Europei, Wilhelm Knechtel a onorat în mod deosebit invitația regelui Carol I și a contribuit la punerea bazelor unor școli de horticultură și de agronomie de înaltă ținută academică. Wilhelm Knechtel s-a integrat rapid și perfect în societatea românească. A învățat repede și corect limba română și s-a angajat cu toată ființa sa în munca didactică, științifică și aplicativă. A fost prețuit de contemporani și înconjurat cu toată dragostea. Îl putem considera ca pe unul dintre părinții horticulturii și ai entomologiei agricole din România.

Bibliografie

Peștean Viorel - Iulian, 2005, *Wilhelm Knechtel (1835 - 1924) horticultor și entomolog*, Oameni de seamă ai științei agricole românești (I), Ed. Panfilius, p. 193 - 197.

ARNOLD - LUCIEN MONTANDON
1852 - 1922

ARNOLD - LUCIEN MONTANDON

În a doua jumătate a secolului al XIX^{lea} România pornise pe calea modernizării, în urma Unirii Principatelor, sub mâna hotărâtă a lui Alexandru Ioan Cuza.

Învățământul și cercetarea prindeau aripi ca urmare a contribuției unor mari personalități din țară și din străinătate, stabilite în țară.

Lui Wilhelm Knechtel avea să i se alăture și Arnold Montandon, care împreună cu Aristide Caradja aveau să pună bazele entomologiei ca știință biologică.

La vârsta de numai 20 de ani, tânărul Arnold - Lucien Montandon ajunge în România cu ocazia unei croaziere făcute pe Dunăre. Se oprește pentru puțină vreme și la București. Suficient timp pentru a-l determina să vină și să trăiască în România. În 1872 își fixează rezidența la București, unde stă până în 1877.

Nu avea nici un fel de studii universitare și nici un fel de pregătire specială într-un anumit domeniu. Avea o inteligență nativă, o mare pasiune pentru cunoașterea naturii și dorința de a aprofunda studiul insectelor. Avea la îndemână literatura de specialitate din domeniul entomologiei și anume al cunoașterii Hemipterelor. La vârsta de 21 de ani a început să facă colecții totale de insecte și de alte animale. Trebuind să facă ordine în colecție s-a hotărât ca să aranjeze materialul colectat pe grupe; la început pe clase, ordine și familii, apoi pe specii asemănătoare între ele. Ca autodidact a învățat caracteristicile structurale ale insectelor. Având la dispoziție unele determinatoare ale Hemipterelor s-a oprit o bună perioadă de timp asupra lor, ajungând să le cunoască asemenea unui mare specialist.

Folosind cheile de determinare existente a început să determine unele specii de Hemiptere. Dorința de a-și lărgi spectrul cunoașterii

lunii animale l-a determinat să acumuleze literatură și din alte grupe de insecte și nu numai.

Originar din Besançon, Franța, Arnold Montandon a fost atras de fauna României, cu atât mai mult cu cât unele grupe de animale nu erau deloc cercetate. Stabilizat fiind în România a început să facă expediții științifice în Moldova, Muntenia și Dobrogea, pentru colectări de material biologic. În scurt timp a pus bazele unei colecții impresionante de insecte.

În 1874 se căsătorește cu Césanne G. Giger, din Geneva, pe care o întâlnește în 1873 la o întâlnire a Societății Elvețiene din București. La 12 septembrie 1875 se naște primul său copil, Marcel - Henri. În acest timp locuia în București, pe strada Puțul - cu - Plopi.

În 1876, publică o primă lucrare în **Feuille des Jeunes Naturalistes** din Paris 7 (73) 10: *Dolichos flavicans*, prin care semnală prezența acestei specii în România. Urmează o serie de lucrări efectuate pe baza materialului entomologic colectat la Broșteni și pe Valea Bistriței. Alături de lucrările destinate cunoașterii Hemipterelor publică și un caz de anomalie morfologică descoperită la un individ de *Dytiscus marginalis*.

Primele șapte lucrări sunt publicate în **Feuille des Jeunes Naturalistes**; erau lucrările de început, efectuate pe baza colectărilor și a observațiilor efectuate în pădurea de la Broșteni și pe Valea Bistriței.

Căpătând experiența necesară publica în 1880, **Souvenirs de Valachie**, în **Bulletin de la Société Etudes Scientifiques d'Angers**. În 1884 - 1885 urmează **Souvenirs de Moldavie**, publicată în aceeași revistă (25 de pagini).

Devenit un specialist recunoscut în studiul Hemipterelor, Arnold Montandon își permite să publice în 1885 lucrarea **Hémiptères - Hétéroptères de Moldavie. Description de deux nouveaux Eurygaster. Revue d'Entomologie**; 4: 164 - 172, Cain.

În anii 1886 și 1887 efectuează ample cercetări în Dobrogea. Făcea colecții totale de insecte și se interesa și de alte grupe de animale.

A. Montandon descoperă în Dobrogea o floră cu totul caracteristică acestei zone, cu influențe mediteraneene, panonice și din stepa rusă. Începe să învețe cu sârg să determine plantele și să facă corelațiile necesare între floră și faună. Observațiile sale aveau să canalizeze activitatea multor cercetători, botaniști și zoologi.

În 1886 și 1887 publică lucrările: **Hémiptères - Hétéroptères de la Dobrudja și Excursion en Dobrudja**. Spectrul cercetărilor se extinde. Dacă în 1895 publică lucrarea **Contributions à la Faune Entomologique de la Roumanie. Nouvelles espèces d'Hémiptères - Hétéroptères**, în **Buletinul Societății de Științe București**, 4:158 - 162, în aceeași revistă, publică în 1890, lucrările: **Les Acridiens du Delta du Danube I și Contributions à la Fauna Entomologique de la Roumanie (Lepidoptera)**.

Stăpânind perfect tainele sistematicii Arnold Montandon se lansează în studiul neuropterelor, coleopterelor și chiar a speciilor de Rana, care se găseau în Muzeul din Paris. Specialistul de doar 38 de ani era recunoscut și apreciat în întreaga Europă.

Făcând colecții generale A. Montandon a început să cerceteze și alte grupe de animale. Astfel, în 1906 a publicat un catalog cu speciile de Gasteropode culese din Dobrogea.

Grigore Antipa cunoscându-l și apreciindu-l în mod deosebit a hotărât să-l determine să lucreze la Muzeul de Zoologie al cărui director era. Astfel, la 1 oct. 1896 Arnold Montandon devine salariat al Muzeului de Zoologie, deși era plătit doar cu 150 lei.

În cadrul Muzeului, în perioada 1896 - 1900 a abordat studiul ortopterelor, făcând ordine în materialul cules de el din Munții Bucegi, Doftana, Comana, Măcin etc.

În 1897 este primit ca membru al **Societății Române de Științe, Secțiunea Științelor Naturale**.

O parte din colecția sa de ortoptere a fost dată unui reputat entomolog englez, C. Burr, care a publicat două lucrări cu ortopterele din România. Una dintre specii a fost închinată lui A. Montandon, în

semn de respect și de mulțumire. Este vorba de specia *Callimenus montandoni*. Ca o recunoaștere a activității sale științifice, în 11 aprilie 1904 Secțiunea Științifică a Academiei Române a propus primirea lui A. Montandon în acest înalt for științific din țara noastră. Laudatium a fost întocmit și prezentat de academicianul Constantin Istrati. Acesta a elogiat contribuția lui Arnold Montandon la dezvoltarea Entomologiei românești, considerându-l ca fiind unul dintre ctitorii acesteia. Este deosebit de semnificativă prezentarea de către C. Istrati a unora dintre realizările în domeniul științei:

„În ceea ce privește Hemiptera, D^{sa} a ajuns o adevărată autoritate. Fructele călătoriilor depărtate culese de naturaliști englezi, francezi etc. (...) sunt trimise de British Museum, de Museum d’Histoire Naturelle etc., lui Montandon la București spre a fi determinate. Trebuie să fim fericiți, Domnilor colegi, că în astfel de împrejurări să-l alipim Academiei ca membru corespondent străin. Vom răsplăti astfel munca sa în cunoașterea unei părți a faunei României.”

Cunoscându-l îndeaproape, C. Istrati a scos în evidență atașamentul lui A. Montandon față de români și de România, deși se descurca foarte greu din punct de vedere material. În acest sens consemnează: *„Ceea ce face multă cinste acestei firi de elită, e că continuă a-șicultiva specialitatea, adesea nesigur de ziua de mâine, căci trăiește modest și greu din lucrul său, având o pozițiune foarte puțin retribuită pe lângă Muzeul nostru de Istorie Naturală”*.

După votare, Președintele Academiei Române I. Kalinderu a anunțat că: *„propunerea de alegere întrunind două treimi, Dl A.L. Montandon a fost ales membru corespondent străin în Secțiunea Științifică.”*

În perioada 1896 - 1907 Arnold Montandon a lucrat la Muzeul de Zoologie ca asistent al lui Grigore Antipa, având o contribuție deosebită la organizarea Muzeului.

Colecțiile lui A. Montandon au fost integrate în cadrul Muzeului. La 21 sept. 1903, la Expoziția Asociației Române pentru

răspândirea și înaintarea științelor, Arnold Montandon a primit **Medalia de Aur** pentru frumoasa sa colecție.

La 6 februarie 1906, A. Montandon a donat colecția sa de Hemiptere Ministerului Culturii și Educației Publice, pentru Muzeul de Istorie Naturală. Colecția numără 22.552 de indivizi, care aparține la 4950 de specii. După cum aprecia Grigore Antipa, la momentul respectiv această colecție era una dintre cele mai mari colecții de Hemiptere din lume. Alături de colecție A. Montandon a donat și biblioteca sa științifică, ce cuprindea 764 de volume și 15 reviste științifice de specialitate.

Arnold - Lucien Montandon poate fi considerat ctitorul Entomologiei Românești, alături de Aristide Caradja și de Wilhelm Knechtel. Între A.Montandon și Aristide Caradja, **Printul entomologiei românești**, așa cum avea să-l numească Președintele Academiei Române Traian Săvulescu sunt unele afinități. Aristide Caradja a fost absolvent al unei facultăți de Drept. Ca biolog, ca unul dintre cei mai mari lepidopterologi ai lumii timpului său, a fost însă un autodidact; un autodidact de excepție. Devenit membru de onoare al Academiei Române, Aristide Caradja și-a donat colecția de Lepidoptere, una dintre cele mai mari din lume, Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa”.

Tânărul Arnold - Lucien Montandon și-a închinat întreaga viață științei, existența sa fiind legată de România și de poporul român, care îl prețuiește și îi va slăvi memoria în veci.

La 3 martie 1922, Academia Română anunța încetarea din viață a lui Arnold - Lucien Montandon, menționând că: *„reprezintă o mare pierdere pentru știință în general și pentru Faunistica României în special”*.

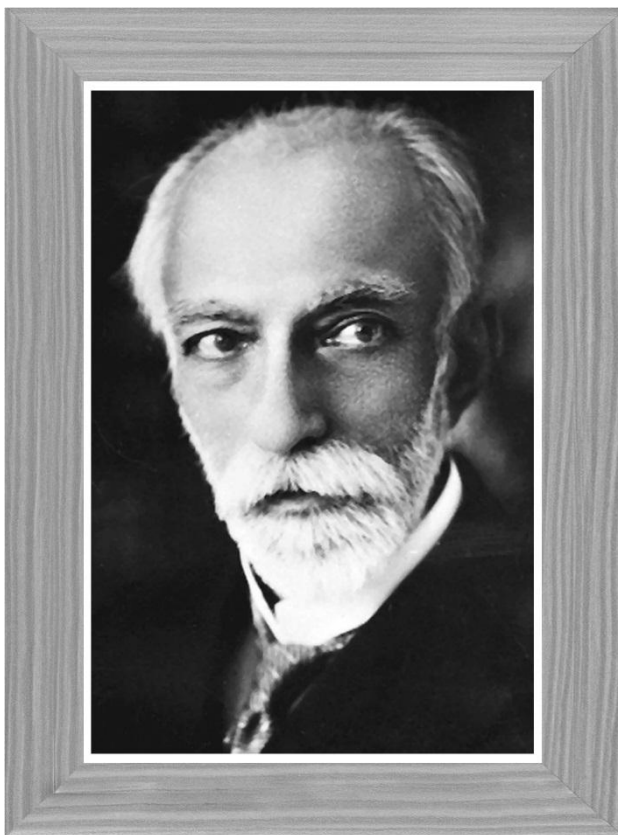
Numele său rămâne înscris în Cartea de Aur a Academiei Române.

Bibliografie

1. **Andrei Gabriela, Corneliu Pandele**, 2006, *Arnold - Lucien Montandon (1852 - 1922), corresponding member of the Romanian Academy*. Travaux du Museum National d'Histoire Naturelle, vol. XLIX, p. 479 - 509.
2. **Motaș, C.**, 1971, *Din istoria învățământului din România*, Ed. Didactică și pedagogică, București.
3. **Vasiliu, M.**, 1957, Unele date asupra activității lui A.L.Montandon, *Natura*, 9(2):130 - 132.

ARISTIDE CARADJA
1861 - 1955

ARISTIDE CARADJA
ÎNTEMEIETORUL ENTOMOLOGIEI
ROMÂNEȘTI

La 28 septembrie 2014 s-au împlinit 153 de ani de la nașterea distinsului entomolog și filosof Aristide Caradja, membru de onoare al Academiei Române, „savant cu reputație mondială”, așa cum îl apreciasse încă din 1930 marele geolog Ion Simionescu.

Aristide Caradja, întemeietorul entomologiei românești, a fost unul dintre cei mai străluciți lepidopterologi ai epocii sale. Grumăzeștii Neamțului, în care se retrăsese în 1887, asemenea lui Fabre în singurătatea de la Sérignan, sau a lui Rémy Perrier în satul Chaunac, lângă Tulle, deveniseră în primul pătrat al aceluiași veac o adevărată Mecca a lepidopterologilor. De pe diferite meridiane ale lumii, de la British Museum, din Oxford, din Urali sau din stepele Kirghize, din zona Ierusalimului, din Valea Iordanului sau din Armenia, din întreaga Chină, din Algeria, Tunisia, din Malakka, Spania sau din Borneo, colecții de microlepidoptere, cărți sau scrisori, veneau către Grumăzeștii lui Caradja, către marele specialist care și-a închinat viața „*petalelor colorate*” așa cum îi plăcea adesea să se exprime.

În memorabila comunicare făcută de către academicianul Traian Săvălescu, la 20 aprilie 1945, în ședința plenară a Academiei Române, îl asemăna pe Aristide Caradja cu Goethe și Tolstoi, deoarece a reușit să facă din Grumăzeștii Neamțului ceea ce făcuse Goethe din Weimar și Tolstoi din Iasnaia Poliana.

Aristide Caradja s-a născut la Dresda, în orașul de pe Elba, unde se mutaseră părinții săi pentru educația celor 6 copii, el fiind al șaptelea descendent al lui Constantin și al Eufrosinei Caradja. Și-a avut originea în vechi familii domnitoare din Moldova, fiind după tată strănepotul lui Ion Karadja, iar după mamă a lui Vodă Mihai Șuțu. Mama sa,

Eufrosina, era fiica lui Nicolae Șuțu, mare literat și mare logofăt al Moldovei, fiul prințului domnitor Alexandru Șuțu.

Aristide Caradja a primit o educație aleasă, exemplul părinților săi constituindu-i *„cel mai puternic sprijin moral și cel mai efectiv stimulent pentru cercetare”* (C. Motaș, 1973).

Liceul l-a făcut la Dresda, după care a fost trimis să urmeze dreptul la Toulouse, unde în timp minim, de numai 18 luni, își ia în mod strălucit licența în drept. Comparându-l cu Kogălniceanu, I. Simionescu arăta că: *„educația lui fu completă, prin altoirea spiritului francez înclinat către generalizări, cu metoda de lucru sistematică, fără grabă caracteristică germanilor”*.

La Toulouse, alături de cursurile de drept, ca urmare a chemării sale către cunoașterea naturii, fără știrea părinților săi, urma în paralel, și cursurile de zoologie, botanică, geologie și paleontologie etc., fapt ce l-a făcut ca mai târziu să afirme că nu este decât *„un naturalist clandestin”*.

„Naturalistul clandestin”, avea însă să rezolve, în chip magistral problema originii faunei lepidopterologice din China, Malakka, Borneo și Sumatra etc., fiind în acest sens deschizător de drumuri în probleme privind biogeografia și paleontologia lepidopterelor, asemenea lui Schlieman în domeniul arheologiei.

Cercetările sale n-au fost numai de sistematică, ci au cuprins și aspecte ecologice și etologice, mai ales migrațiile unor specii. A reușit să explice cauzal unele fenomene biologice, ajungând la concluzia că fiecare organism, fiecare biocenoză sau fiecare faună trebuie să fie considerată ca fiind determinate de evenimentele geologice și climatice, de mișcările tectonice sau de alți factori care au putut interveni în cursul evoluției lor de-a lungul erelor geologice.

Pornind de la studiul microlepidopterelor, a gingașilor fluturi, pe care obișnuia să-i numească „petale colorate”, academicianul Aristide Caradja a reușit să se ridice la cunoașterea faunei în ansamblu și a evoluției ei în timp și în spațiu. Prin minuțioasele sale cercetări, prin

studierea unui material enorm, a reușit să stabilească o serie de corelații, să surprindă fauna în dinamica ei, ceea ce i-a permis desprinderea unor concluzii general - biologice de maximă importanță. A surprins faptul că evoluția lepidopterelor a fost paralelă cu cea a florei, în special cu evoluția Angiospermelor și a ajuns la concluzia că primele începuturi trebuie căutate în Carbonifer. A adus o contribuție inedită la soluționarea originii și evoluției faunei palearctice a lepidopterelor pornind de la studiarea faunei actuale și în special a așa - numitelor „fosile vii” cărora le-a dat o mare importanță. A reușit să desprindă anumite direcții din evoluția lepidopterelor și să le coreleze cu evoluția continentelor, surprinzând existența anumitor punți de legătură între continente, prin care ar fi avut loc un flux faunistic, urmărind continentele în deriva lor și a respins în același timp unele dintre teoriile greșite privind punțile de legătură faunistică între continente.

Ceea ce impresionează în opera științifică a lui Aristide Caradja nu este atât munca de sistematician (domeniu în care a descoperit și a descris peste 3000 de taxoni de pe toate meridianele globului), cât capacitatea sa de cuprindere și de interpretare a datelor culese din materialul faptic cercetat. Așa cum sublinia academicianul Traian Săvulescu „... *profetice, deși la data când au fost enunțate păreau erezii, în contradicție cu tot ceea ce îndeobște era admis, teoriile și concluziile lui Aristide Caradja, de un prestigios renume mondial, au fost, în cea mai mare parte confirmate*”.

Tendența firească a marelui savant de a se ridica de la materialul faptic la teoretizări s-a extins, astfel încât pornind de la microcosmosul microlepidopterelor s-a înălțat la descifrarea macrocosmosului prin idei deosebit de îndrăznețe. Puțini sunt cei care îi cunosc opera biologică, dar și mai puțini lucrarea „**Meine Weltanschauung**” în care își prezintă concepția filosofică asupra universului. Eminentul biolog Constantin Motaș, nemulțumit de faptul că Wilhelm Knechtel nu s-a oprit în articolul său „**La vie et l'oeuvre de l'academician Aristide Caradja**”

și asupra concepției filosofice, a încercat să aprofundeze și să pună în lumină interesanta gândire filosofică a marelui savant.

Meine Weltanschauung a fost publicată în 1936. De atunci gândirea științifică a evoluat, iar fizica atomică și cosmologia au acumulat cuceriri nebănuite. Să nu uităm că omul a reușit să privească Terra de la înălțimi cosmice, iar satelitul planetei noastre poartă încă urmele pașilor omului și ale lunahodu-lui. În deceniul al III-lea al secolului al XX-lea academicianul Aristide Caradja încerca să modeleze în gândirea sa configurația și evoluția cosmosului.

Subliniind caracterul procesual infinit al cunoașterii Aristide Caradja arată că omul nu este neștiutor ci, dimpotrivă, are posibilitatea să spargă zidul necunoașterii și ceea ce nu a reușit să cunoască până acum va reuși să realizeze în timp. „*De aceea - spune A. Caradja, nu avem numai „Adhuc ignoramus” (până acum n - o știm încă)*”. El este de părere că o concepție despre lume nu trebuie să fie nici pur subiectivă, nici exagerat de obiectivă, ci trebuie să se bazeze pe „*capacitatea noastră, a tuturor, de a selecta în timp tot ceea ce este adecvat din ambele târâmuri*”.

Modelul de univers conceput de A. Caradja îmbină modelul expansionist cu cel pulsant. El caută deci, să realizeze o îmbinare a celor două tipuri de modele. De altfel, chiar în cosmologia actuală se consideră că nici un model realizat până acum nu poate să cuprindă universul în complexitatea, dinamismul și infinitatea sa. „*Gândurile de mai sus ne duc la recunoașterea că și universul în integrațiunea sa supremă nu poate avea altă structură decât o supranebuloasă; nu este un sistem sferic perfect închis, ci o să spunem - multitudine quasispiralică rulată a patra dimensiune extinzându-se în afară.*

Într-un univers astfel conceput, entropia, cu toate că tinde să se dezvolte și să hotărască săgeata timpului în cursul evenimentelor, nu ar putea aduce moartea termică. Prin „catastrofe” locale (cu ciocniri de nove și altele) ea ar contribui la ținerea în funcțiune în permanență a

ceasului universului și să-l reînnoiască în multitudinea nemărginită a fiecărei evoluții.”

În altă ordine de idei A. Caradja crede că se va ajunge la conceptul fundamental că atomul și universul sunt constituite după același model și că o singură lege guvernează atât microcosmosul cât și macrocosmosul. El întrevide nașterea unei noi teorii în strânsă legătură cu indeterminismul lui Heisenberg, închipuindu-și construcția matematică a acestei teorii de o uluitoare simplitate. A. Caradja, caută să surprindă ideea că protonul este subordonat aceluiași legi ale naturii și că nu ar fi decât o nebuloasă în miniatură.

În ultimii ani de viață marele savant s-a bucurat de aprecieri măgulitoare atât din partea unor biologi de renume de dincolo de hotare, cât și din țară.

Colecția sa de lepidoptere, cea mai mari din Europa timpului său (aparținând unui cercetător), a fost donată Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București, deși i se ofereau sume fabuloase de către diferite muzee din lume.

A devenit membru al Academiei Române, iar la 1 aprilie 1949, membru de onoare al acesteia.

La 13.XI.1951 a primit, pentru meritele sale deosebite în dezvoltarea și creșterea prestigiului științei românești, Ordinul Muncii clasa a II-a, oferit de Prezidiul Marii Adunări Naționale. Știind poziția regimului față de boierime și față de urmașii unor familii domnitoare, onorarea acestui mare lepidopterolog al neamului nostru mi se pare o ieșire din normal.

La 29 mai 1995, Aristide Caradja a trecut în lumea spiritelor lăsându - ne un tezaur științific drept moștenire: opera științifică și filosofică și colecția inestimabilă de lepidoptere.

Vom încheia prin cuvintele rostite de academicianul Traian Săvulescu în memorabila ședință publică a Academiei Române:

„Și acum, învățatul care a cuprins pământul cu agerimea minții sale, cercetătorul meticulos și de precizie ajuns până la universul unei

*autorități mondial recunoscute, gânditorul îndrăzneț care a proiectat lumină peste viitor, omul care nu a cerut nimic de la nimeni, dând în schimb tot ce a avut mai bun în sufletul lui, sacrificându-și întreg avutul ce i - ar fi asigurat zile tihnite la bătrânețe, nobilul care nu s-a coborât o clipă din empireul unde strălucește soarele științei adevărate... i se poate conferi, fără teama de a fi abolit vreo împrejurare socială titlului de **Princeps Biologorum Romaniae**”.*

Bibliografie

1. **Cradja, Aristide**, 1937 - *Mein Weltanschauung Sonderdruck aus „Natur und Kultur”*, 34 Jahrgang, Heft 11.
2. **Knechtel, W.**, 1960, *La vie et l'oeuvre de l'academician Aristide Caradja*, Editée par le Musée, București.
3. **Motaș, C.**, 1942 - O vizită la Grumăzești, la naturalistul Aristide Caradja, *Rev. Natura*, nr. 6.
4. **Motaș, C.**, 1973 - Aristide Caradja (1861 - 1955) - viața, activitatea, concepția despre univers, *Rev. Natura*, 1.
5. **Mustață, Gh.**, 1986, *Aristide Caradja, un reprezentant de seamă al entomologiei românești*. Lucr. celei de a III-a Conf. de Entomologie, Iași, 20 - 22 mai, 1983, Univ. „Al. I. Cuza” Iași, p. 63 - 71.
6. **Răzmeriță, I.**, 1977 - Entomologul și filosoful Aristide Caradja în ipostaza unei duble comemorări (1861 - 1955), *Anuarul Muz. Șt. Nat. Piatra Neamț*, 3.
7. **Săvulescu, Traian**, 1930, *Aristide Caradja entomolog și filosof*, *An. Acad.*, Seria III, 20, 8, București.
8. **Simionescu, I.**, 1930 - *Aristide Caradja*, *Rev. „V. Adamachi”*, 26, 4.

NICOLAE LEON
1862 - 1931

PROFESOR DR. NICOLAE LEON

Nicolae Leon a fost o figură proeminentă între intelectualii Iașului din prima jumătate a veacului al XX - lea. Se detașa prin distincția și rafinamentul comportamentului său și era recunoscut de la distanță prin nelipsita crizantemă de la butonieră și alura de nobil. În perioada 1919 - 1920 fusese rector al Universității Mihăilene din Iași. Era recunoscut ca unul dintre marii profesori ai timpului său și cinstit și admirat pentru frumoasa sa familie. Refuzase să devină membru al Academiei Române pentru simplu fapt că Academia nu i-a cooptat între membrii săi pe Mihai Eminescu și Ion Creangă.

Ca specialist s-a format la școala germană, în „**cetatea evoluționismului**” a lui Ernst Haeckel. Ca om însă, a fost mai întâi modelat pe meleagurile Botoșanilor, apoi la Iași, la Liceul particular „Institutele Unite”, unde predau cei mai străluciți reprezentanți ai școlii românești.

S-a născut la Botoșani, la 28 aprilie 1862. A fost frate vitreg cu Grigore Antipa, marele hidrobiolog și muzeolog. Își începe studiile la Botoșani la **Institutul Mărgineanu**, apoi se înscrie la **Institutele Unite** din Iași unde se dovedește a fi un elev eminent, cu mult peste nivelul colegilor săi. După absolvirea liceului se înscrie la Facultatea de Medicină din Iași, unde a avut o pleiadă de mari profesori, precum C. Dimitrescu - Iași, Grigore Cobălcescu, Vasile Conta și alții. Cum fratele său, Grigore Antipa era doctorandul lui Ernst Haeckel la Jena, Nicolae Leon s-a simțit atras de puternica personalitate a acestui mare biolog, mai ales după ce a citit „**Istoria creațiunii**” care era un best - seller al științei în timpul acela.

În „**Amintirile**” sale Nicolae Leon își expune limpede opțiunea pentru Jena:

„Eram student al Universității din Iași, când am avut ocazia să citesc „**Istoria creațiunii**” de Haeckel, care atât ne-a entuziasmat prin frumusețea formei și claritatea argumentațiunii, cu care autorul căuta să explice originea universului, încât n-am mai stat mult la gând și am plecat la Jena, unde m-am înscris la științe naturale și la medicină”.

Aceasta a fost chemarea lui Nicolae Leon, însă trebuie să precizăm că n-a plecat singur, ci cu soția și copilul și cu o doică, deoarece, deși avea doar 22 de ani era căsătorit și avea un copil.

La Jena a lucrat alături de marele evoluționist și de renumiții săi discipoli: Willy Kükenthal, Arnold Lang, Otto Lehman, Otto Beyer etc.

În 1885 Nicolae Leon este trimis împreună cu Willy Kükenthal și Weissenborn în Norvegia, la o stațiune marină, pentru a face cercetări. Această ieșire i-a schimbat radical opțiunea și s-a dedicat studiului animalelor. Pentru teza de doctorat își alege ca temă structura apartului bucal la *Anopheles maculipennis*. Fusese impresionat de lucrările lui Walter, asistentul lui Haeckel, privind apartul bucal la insecte. Nicolae Leon își trece doctoratul cu „**Magna cum laudae**” realizând o teză care a intrat definitiv în istoria științei. Modelul armăturii bucale și a faringelui de la *Anopheles maculipennis* realizat de Nicolae Leon a rămas între piesele de la Muzeul Filetic fondat de Ernst Haeckel.

De aici a venit pasiunea lui Nicolae Leon pentru parazitologie. Face primele cercetări asupra malariei în România și pune bazele primului Laborator de parazitologie de la Facultatea de Medicină.

A predat Zoologie medicală, pe care a dezvoltat-o până la parazitologie, fiind considerat părintele Parazitologiei românești.

Studiul insectelor avea să-l preocupe în special. Lucrarea **Fauna cadavrelor din România**, publicată în 1912 impresionează prin bogăția datelor și prin maniera în care au fost urmărite și prezentate speciile de insecte care determină descompunerea cadavrelor până la resturile osoase. Nu a mai fost realizată în literatura românească o astfel de lucrare până astăzi.

Lucrările sale au avut o largă răspândire peste hotare. Era singurul profesor de la medicină care nu era medic, dar care prin cursul de **Zoologie medicală** și apoi de **Parazitologie** a ridicat domeniul său de activitate la înălțimea unei științe indispensabilă în pregătirea medicilor.

Formându-se la Jena, Nicolae Leon a găsit multe elemente comune între Iași și Jena. Considera că ceea ce este Jena pentru Germania este Iașul pentru România - un **genius loci**.

„Iașul conservă un caracter propriu, tradițiile culturale se păstrează mai vii și mai profunde ca în alte părți; în el se poate duce o viață intelectuală spornică și liniștită; el are aproape tot ce-i necesar unui centru intelectual: Universitate, teatru, numeroase școli bune, muzee...”

Poate că această convingere despre un **genius loci** al Iașului a contribuit, alături de altele, la refuzul lui Leon de a se transfera în București. De altfel, pentru a nuanța faptul că Iașul constituie un **genius loci** arată că: *„Iașul este pentru România - patria celor mai mari poeți și cugetători ai României Eminescu, apoi Alecsandri, Creangă, Gane, Conta, Kogălniceanu, Cobălcescu, Negruzzi, Panu, Lambrior, Beldiceanu și multe alte personalități marcante, dintre care unii au trăit apoi la București, dar n-au mai produs nimic de primă calitate după ce au părăsit Iașul”*.

Garoafele, trandafirii și crizantemele erau florile preferate ale lui Nicolae Leon. Florarii îi aduceau flori proaspete în fiecare anotimp, iar el le purta cu noblețe la butoniera costumului său dându-le astfel o și mai mare noblețe.

Era o fire deosebit de sensibilă și un mare cunoscător al oamenilor. Pe cei buni și simpatici îi întâmpina cu mare prietenie, iar în fața celor răi și perfizi se retrăgea cu discreție deoarece a avut adesea dezamăgiri de la mulți alții dintre cei cu care se întâlnea în sfera preocupărilor profesionale.

După moartea soției a rămas atașat de cei patru copii ai săi, cărora le-a asigurat o educație aleasă. De o rară noblețe sufletească Nicolae Leon rămâne în istoria științei ca un cercetător și profesor universitar de înaltă ținută academică.

Bibliografie

1. **Maftai Ionel**, 1972, *Nicolae Leon (1862 - 1931), biolog*, în Personalități ieșene, vol. I, p. 337.
2. **Mustață Gheorghe**, 1987, *Nicolae Leon (1862 - 1931)*, Buletin informativ, Univ. "Al. I. Cuza" Iași. p. 9 - 11.
3. **Vasiliu D. George**, 2001, *Biologi din România, Nicolae Leon*, Edit. "Ion Borcea", p. 134 - 135.

PAUL BUJOR
1862 - 1952

